

U.2011.479H

Et responsum om fremmed ret, som var ensidigt indhentet efter sagens anlæg, kunne mod modpartens protest ikke fremlægges, og ophavsmanden kunne ikke afhøres herom.

Retspleje 24.9.

A ønskede at fremlægge et responsum om fremmed ret, som var indhentet ensidigt efter sagens anlæg. B protesterede mod fremlæggelsen. A havde oplyst B om den ønskede fremlæggelse ca. 2½ måned forud for det tidspunkt, hvor B fremsatte sin protest mod fremlæggelsen. Højesteret bemærkede, at A ikke udtrykkeligt havde anmodet om forhåndssamtykke fra B til fremlæggelsen, og det fremgik heller ikke af A's tidligere oplysninger, at responsumet ikke alene ville indeholde en redegørelse for bl.a. fremmed ret, men tillige en vurdering af A's retsstilling. Selv om B havde haft anledning til at tage forbehold over for fremlæggelsen af det bebudede responsum, fandt Højesteret det betænkeligt at fastslå, at B som følge af passivitet eller stiltiende forhåndssamtykke var afskåret fra at protestere mod fremlæggelsen. Herefter, og da der var tale om et juridisk responsum, som var indhentet ensidigt efter sagens anlæg, blev B's protest mod fremlæggelsen taget til følge. Ophavsmanden til responsumet kunne som følge heraf ikke afhøres om sin erklæring.[1]

H.K. 11. november 2010 i sag 239/2008

*Niels-Henrik Rosenkrantz (adv. Eigil Lego Andersen, Kbh.)
mod
Skatteministeriet (Km.adv. v/adv. Lars Apostoli, Kbh.).*

Der er tidligere afsagt kendelse under retsmøde i Højesteret den 20. maj 2010.

I påkendelsen har deltaget tre dommere: Peter Blok, Asbjørn Jensen og Vibeke Rønne.

Påstande

Niels-Henrik Rosenkrantz har nedlagt påstand om, at Rechtsanwalt Claudio Fricks juridiske responsum af 7. maj 2010 (bilag 66) tillades fremlagt.

Niels-Henrik Rosenkrantz har endvidere påstået, at den under retsmødet i Højesteret den 20. maj 2010 afsagte kendelse, der begrænsede rammerne for afhøringen af Rechtsanwalt Claudio Frick, ændres, således at det tillades Niels-Henrik Rosenkrantz at afhøre Claudio Frick uden anden begrænsning end dem, der følger af retsplejelovens § 341, og at Niels-Henrik Rosenkrantz herunder kan stille spørgsmål om resultatet af hans undersøgelse af Niels-Henrik Rosenkrantz' relation til fonden Jelax Stiftung, herunder spørgsmål til Rechtsanwalt Claudio Fricks juridiske responsum af 7. maj 2010.

Indstævnte, Skatteministeriet, har protesteret mod fremlæggelsen af Rechtsanwalt Claudio Fricks juridiske responsum af 7. maj 2010.

Skatteministeriet har endvidere påstået stadfæstelse af den under retsmødet i Højesteret den 20. maj 2010 afsagte kendelse.

Sagsfremstilling

Af et brev af 22. oktober 2009 fra advokat Eigil Lego Andersen til advokat Lars Apostoli fremgår bl.a., at Rechtsanwalt Claudio Frick ville udarbejde en legal opinion.

Af udskrift fra Højesterets retsbog fremgår bl.a. følgende vedrørende retsmøde i sagen den 27. oktober 2009:

»Appellanten oplyste, at processen med at indhente oplysninger fra Jelax Stiftung og Rechtsanwalt Claudio Frick ikke er afsluttet. Når de ønskede oplysninger foreligger, vil appellanten formentlig anmode om

afhøring af Claudio Frick, hvilket indstævnte oplyste ikke at ville protestere imod.

Parterne var enige om, at indhentelsen af oplysninger formentlig vil kunne afsluttes således, at afhøringen i givet fald kunne gennemføres i februar eller marts 2010.«

Af følgebrevet til en bevisbegæring af 8. marts 2010 om afhøring af Rechtsanwalt Claudio Frick fremsendt

480

til Højesteret og i kopi til advokat Lars Apostoli fremgår bl.a.:

»Det bemærkes, at jeg har bedt advokat Claudio Frick udarbejde en legal opinion om liechtensteinsk fondsret og sine iagttagelser. Denne vil blive fremlagt, når den foreligger. Dette burde være i god tid før bevisoptagelsen.«

Rechtsanwalt Claudio Fricks responsum af 7. maj 2010 blev fremsendt til Højesteret og Skatteministeriet ved advokat Eigil Lego Andersens brev af 10. maj 2010. Responsumet indeholder en redegørelse for den liechtensteinske fondslovgivning og en vurdering af Niels-Henrik Rosenkrantz' status som begunstiget i Jelax Stiftung.

Anbringender

Niels-Henrik Rosenkrantz har anført, at Skatteministeriet den 20. maj 2010 var afskåret fra at protestere mod fremlæggelse af Rechtsanwalt Claudio Fricks juridiske responsum af 7. maj 2010 og i konsekvens heraf mod afhøringen af Rechtsanwalt Claudio Frick. Han har herved navnlig henvist til hændelsesforløbet op til retsmødet den 20. maj 2010, herunder Skatteministeriets manglende reaktion på advokat Eigil Lego Andersens breve af 22. oktober 2009, af 8. marts 2010 og af 11. maj 2010.

Det har været usædvanligt vanskeligt at skaffe relevante oplysninger i denne sag, og Rechtsanwalt Claudio Frick blev engageret til at skaffe oplysninger om Jelax Stiftung. Han har alene kunnet få oplysninger i kraft af den ret, der tilkommer en begunstiget i en fond til at få visse oplysninger om den. Rechtsanwalt Claudio Fricks legal opinion indeholder en redegørelse for resultatet af hans undersøgelser, hvor de oplysninger, redegørelsen bygger på, er tydeligt angivet, og hvor de omhandlede oplysninger er fremlagt under sagen. Redegørelsen ligger på et område, hvor faktum og jus smelter sammen, og en meningsfuld præsentation af faktum er kun mulig, hvis den ledsages af oplysninger om det retlige miljø, oplysningerne knytter sig til. Det fremgår tydeligt af bilag 66, herunder afsnit VI, hvilke oplysninger redegørelsen bygger på, og der peges loyalt på de punkter, hvor oplysningerne er mangelfulde.

Den praksis vedrørende ensidigt indhentede juridiske responsa om dansk ret, som ikke tillades fremlagt i retssager, er derfor irrelevant. Det er i teorien antaget, at der er en ret vidtgående adgang til at fremlægge oplysninger om fremmed ret i form af erklæringer fra udenlandske jurister, men også denne opfattelse er irrelevant i denne sag.

Skatteministeriet vil under en afhøring af Rechtsanwalt Claudio Frick kunne få lejlighed til at stille spørgsmål, og herunder bore i, om der er holdepunkter for at antage, at advokaten har været genstand for en utilbørlig påvirkning, hvilket der naturligvis ikke har været tale om.

Vedrørende afhøringen af Rechtsanwalt Claudio Frick har Niels-Henrik Rosenkrantz anført, at Skatteministeriet under berammelsesmødet i oktober 2009 udtrykkeligt har meddelt, at ministeriet ikke ville protestere mod afhøring af ham. Det må for ministeriet have fremstået som åbenbart, at en sådan afhøring ville beskæftige sig med det juridiske responsum, og med de af Rechtsanwalt Claudio Frick gjorte iagttagelser og udlægningen heraf i henhold til liechtensteinsk fondsret.

Hertil kommer, at der må påhvile Skatteministeriet, som offentlig myndighed, en særlig forpligtelse til at bidrage til og i hvert fald ikke direkte modvirke en sags oplysning.

Skatteministeriet har for så vidt angår fremlæggelsen af Rechtsanwalt Claudio Fricks responsum af 7. maj 2010 anført, at der er tale om et juridisk responsum om Niels-Henrik Rosenkrantz' retsstilling i forhold

til fonden, og at der ikke er adgang til at fremlægge et sådant ensidigt indhentet juridisk responsum for domstolene. Forbuddet herimod kan ikke omgås gennem vidneafhøring af erklæringsgiveren om erklæringens indhold.

Skatteministeriets har hverken udtrykkeligt eller stiltiende givet samtykke til at indhente og fremlægge responsummet eller til at afhøre Rechtsanwalt Claudio Frick om liechtensteinsk fondsret mv.

Responsummet er udarbejdet af Niels-Henrik Rosenkrantz' advokatforbindelse i Liechtenstein uden at Skatteministeriet har haft indsigt i de samtaler mv., der ligger til grund for erklæringen, og uden at ministeriet havde indflydelse på formuleringen af spørgetema og adgang til kontrol med hensyn til utilbørlig påvirkning. Den indeholder ikke alene nogle generelle oplysninger om liechtensteinsk fondslovgivning mv. Tværtimod indeholder navnlig afsnit VI en dybt kontroversiel redegørelse for resultatet af advokatens analyse af Niels-Henrik Rosenkrantz' status som begunstiget i Jelax Stiftung og hans muligheder for at disponere over fondsformuen - hvilket er et centralt bevistema i retssagen.

De hensyn, der ligger bag det almindeligt gældende forbud imod fremlæggelse af ensidigt indhentede juridiske responsa om dansk ret, gør sig endvidere gældende med større styrke, når det drejer sig om fremmed ret.

Vedrørende afhøringen af Rechtsanwalt Claudio Frick har Skatteministeriet anført, at der ikke er meddelt samtykke hertil. Skatteministeriet har først ved modtagelsen af advokat Eigil Lego Andersens brev af 18. maj 2010, hvoraf det fremgår, at den danske oversættelse af responsummet vil blive brugt under

481

vidneafhøringen, haft mulighed for at forstå den reelle hensigt med vidneindkaldelsen af Rechtsanwalt Claudio Frick.

Højesterets begrundelse og resultat

Af brevet af 22. oktober 2009 fra Niels-Henrik Rosenkrantz' advokat, advokat Eigil Lego Andersen, til Skatteministeriets advokat, advokat Lars Apostoli, fremgår, at Rechtsanwalt Claudio Frick ville udarbejde »en legal opinion«. På berammelsesmødet den 27. oktober 2009 oplyste advokat Lego Andersen bl.a., at »processen med at indhente oplysninger fra . . . Rechtsanwalt Claudio Frick ikke er afsluttet«. I brevet af 8. marts 2010 til Højesteret med kopi til advokat Apostoli bemærkede advokat Lego Andersen bl.a., at han havde bedt Rechtsanwalt Claudio Frick om at udarbejde »en legal opinion om liechtensteinsk fondsret og sine iagttagelser«, og at denne legale opinion ville blive fremlagt.

Advokat Lego Andersen har således ikke udtrykkelig anmodet om forhåndssamtykke fra Skatteministeriet til at fremlægge det omhandlede juridiske responsum. Det fremgik heller ikke, at dette ikke alene ville indeholde en redegørelse for liechtensteinsk fondsret og for de oplysninger vedrørende den konkrete sag, som advokaten havde fremskaffet, men tillige en vurdering af Niels-Henrik Rosenkrantz' stilling i forhold til fonden. Selv om advokat Apostoli - senest ved modtagelsen af brevet af 8. marts 2010 - havde anledning til at tage forbehold vedrørende Skatteministeriets samtykke til fremlæggelse af det bebudede responsum, finder Højesteret, at det på den anførte baggrund er betænkeligt at fastslå, at Skatteministeriet som følge af passivitet eller stiltiende forhåndssamtykke er afskåret fra nu at protestere mod fremlæggelsen.

Herefter, og da der er tale om et juridisk responsum, som er indhentet ensidigt efter retssagens anlæg, tager Højesteret Skatteministeriets protest mod fremlæggelsen til følge.

I det omfang en ensidigt indhentet erklæring ikke tillades fremlagt, kan det heller ikke tillades, at erklæringsgiveren afgiver vidneforklaring om sin erklæring. Skatteministeriets påstand om stadfæstelse af kendelsen fra retsmødet i Højesteret den 20. maj 2010 tages herefter til følge.

Thi bestemmes:

Rechtsanwalt Claudio Fricks responsum af 7. maj 2010 tillades ikke fremlagt, og kendelsen fra retsmødet i Højesteret den 20. maj 2010 stadfæstes.

1. U 1996.1293/1 H, U 1998.276 H, U 1998.523 Ø og Bernhard Gomard og Michael Kistrup: Civilprocessen, 6. udg. (2007), s. 632.